

Mediáció és helyreállító igazságszolgáltatás a büntetés- végrehajtási intézetekben (MEREPS projekt)

Barabás Tünde és Windt Szandra

2012. január 18.

Mediáció/RJ típusai (a büntetőeljáráshoz való viszony szerint)

Pre- Mediáció/RJ

(ítélet ELŐTT) :

A bűncselekmény hivatalos észlelését követően, legkésőbb az eljárás jogerős lezárásáig történik

Mo: ügyészi szakasztól az elsőfokú eljárás befejezéséig – eset súlyossága max. 5 év

Post-Mediáció/RJ

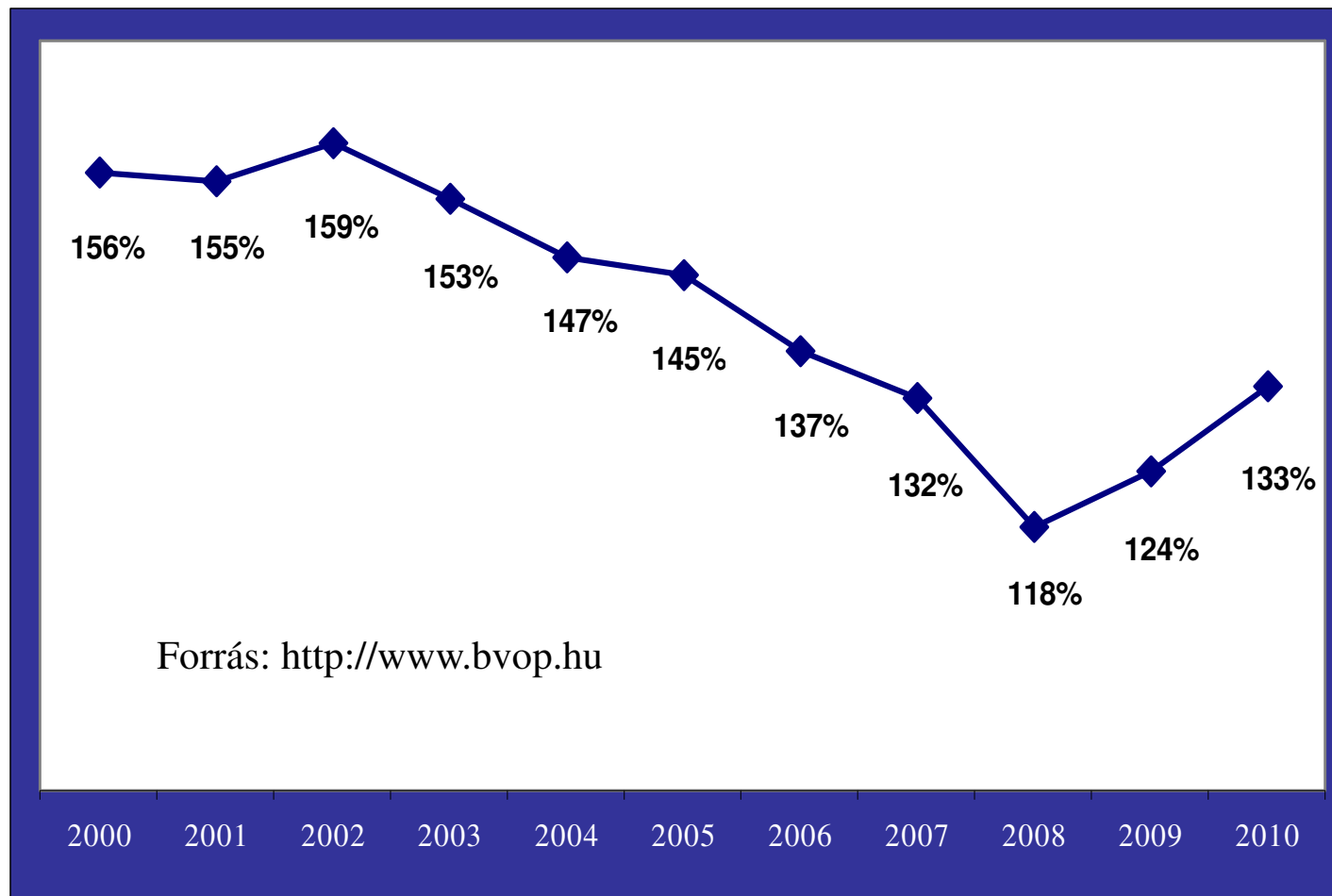
(ítélet UTÁN):

Az eljárás jogerős bejezését követő, akár a szabadságvesztés büntetése alatt történő konfliktusfeloldás

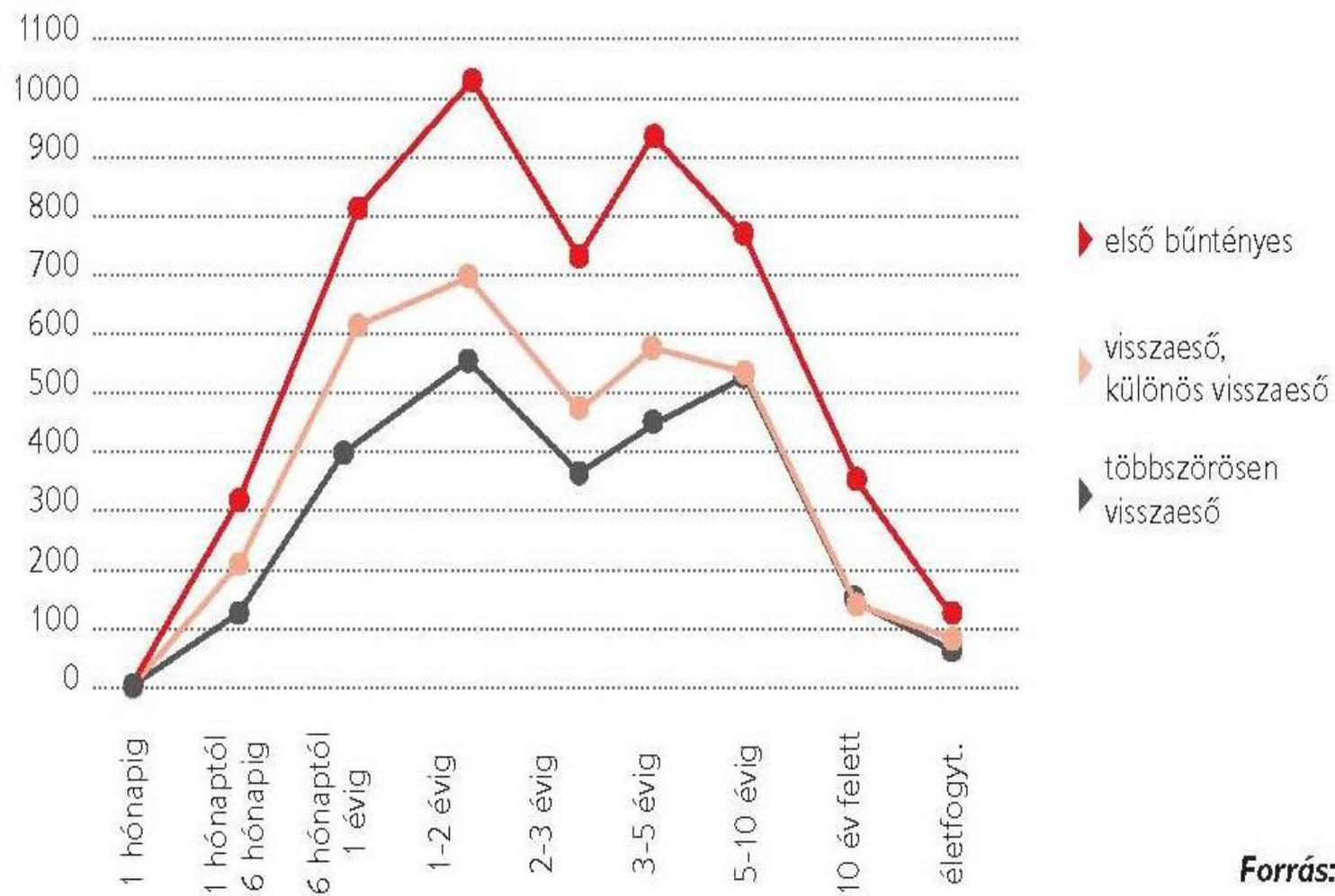
Pl. Belgium: az eljárás teljes tartama alatt, a büntetés-végrehajtás során a legsúlyosabb esetekben

A büntetés-végrehajtási intézetek átlagtelítettsége (%)

A büntetés hossza és a büntetett előélet (2010)

Forrás: BVOP

A projekt céljai

TÖBB INFORMÁCIÓ

A resztoratív eszközök, különösen a mediáció börtönön belüli alkalmazásának lehetőségéről: (empirikus kutatás, pilot)

JOBB GYAKORLAT

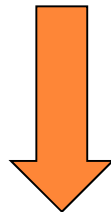
Eredmények értékelése – módszertani, szakmai, jogszabályi és intézményi javaslatok

Alkalmazási kézikönyv a szakma számára

INFORMÁCIÓ CSERE

Nemzetközi eredmények, külföldi tapasztalatok

RÉSZTVEVŐK -MÓDSZEREK

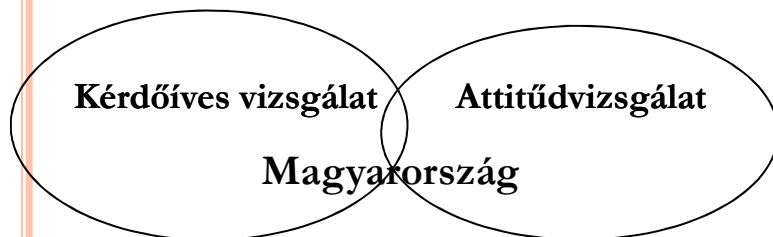

1. Tanulmányút Angliába

A már jól működő gyakorlatok megismerése – súlyos bűnelkövetőkkel kapcsolatos resztoratív technikák alkalmazása.

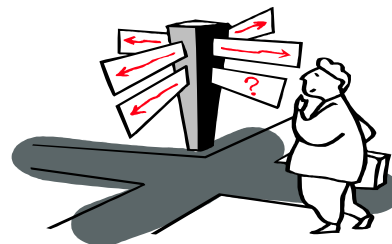
2. Kutatás

Nagy-Britannia

Németország

Cél: feltérképezni a bv. személyzet, az érintett szakmák, az elítéltek és a lakosság resztoratív megoldásokkal kapcsolatos attitűdjeit;

3. Képzés - szemléletváltás

képzést nyújtani az igazságügyi és bv. személyzet számára az alkalmazható börtönmediációs szolgáltatásokról, támogató-segítő technikákról

4. Pilot projekt

A résztvevő bv. intézet belső mediátora által (tapasztalt facilitátor mentorlása és szupervíziója mellett) klb. mediációs és resztoratív eljárások biztosítása az elítéltek és az érintett áldozatok számára.

A projekt résztvevői

Szakmai vezető: Magyarország: OKRI

**Konzorciumvezető: Foresee kutatócsoport
MO**

Independent Academic Research Studies (UK)

Hochschule Für Öffentliche Verwaltung
Bremen (Németország)

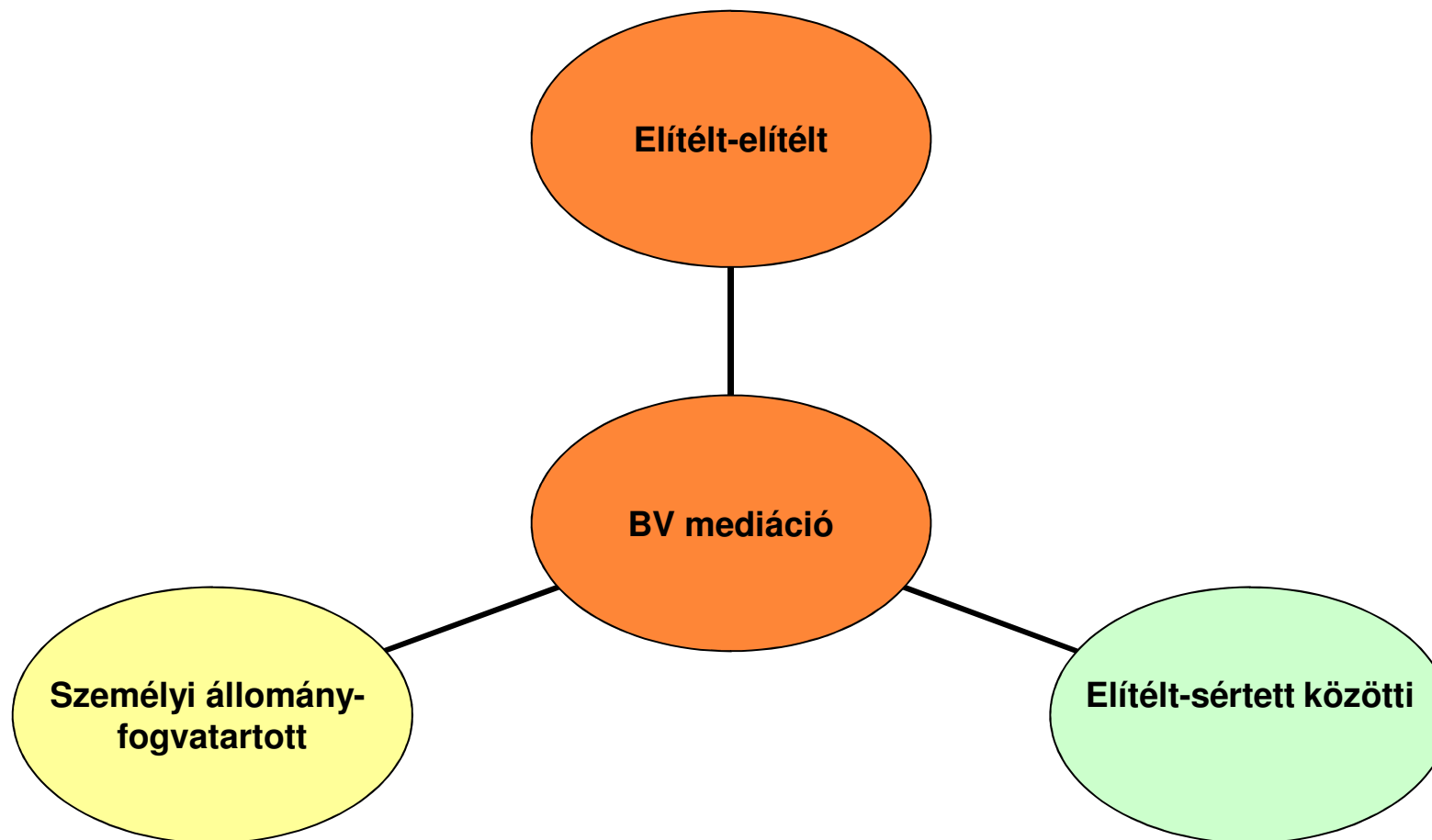
Brémai Mediációs Szolgálat (Németország)

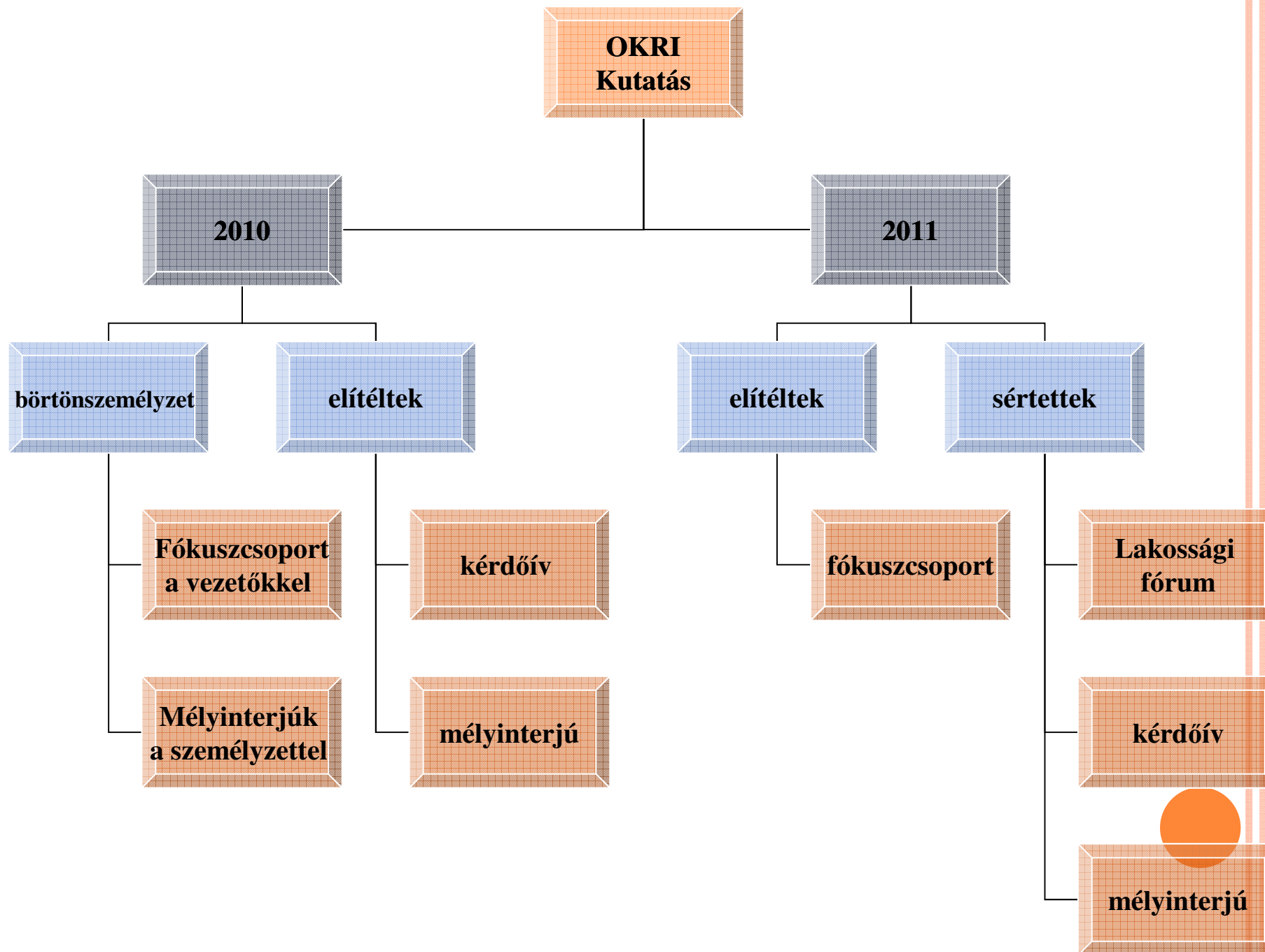
European Forum For Restorative Justice

A börtönmediáció

Fókuszcsoportok

1. Ki legyen a mediátor?
2. Mely konfliktusok esetén?
3. Az elítéltek hozzáállása
4. A mediáció eljárási rendje

- „Rengeteg fogvatartotti probléma merül fel, egymás közötti probléma, amelynek 80-90 %-a nem jut ki a velük foglalkozó állományhoz konkrétan. ... ami kijut, azt egymás között nem tudják megoldani. Külső beavatkozónak, irányítónak kell megoldani.”
- „Személyi állomány és fogvatartott között egy nagyon deklarált, alárendelt jogviszony van, ami nemcsak egy alárendelt jogviszony, hanem annál több. Ennek van belső érzelmi tartalma is. Presztízs, harcok, amiket nap, mint nap meg kell vívni a felügyelők és fogvatartott között. Gyakorlatilag így működik a valóságban, ha még ez önmagában nincs is deklarálva.”

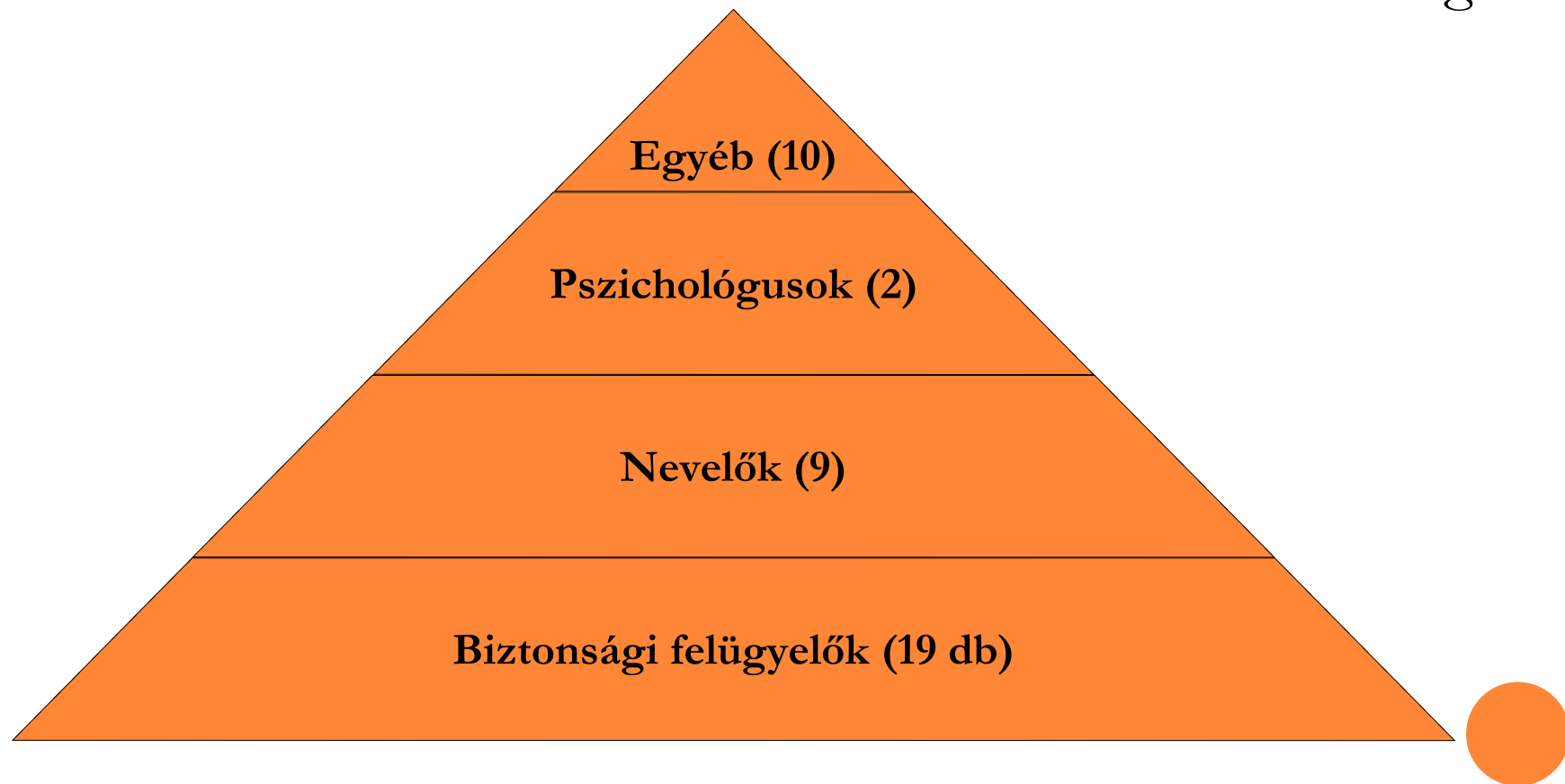
„Segíthet a saját belső konfliktusainak a feldolgozásában, az elítéltekkel kapcsolatos konfliktusait meg még az elején megfoghatja, hogy ne súlyos fegyelmi ügy legyen belőle. Nyilván nem minden ügyre alkalmas, nem mindig alkalmas. Nem csodareceptek, azért, de lehet egy jó hozadéka. A fiatalok szempontjából, akik itt vannak, nem olyan közegben nőttek fel, ahol megtanulhatták volna, hogy nem úgy kezeljék a konfliktust, hogy behúzzok egy jó nagyot, hanem van annak valami más formája. Nekik, életre szóló hozadék lehet, az állomány tagjainak nem, de nekik segíthet.”

Börtönszemélyzettel folytatott mélyinterjúk

*„Más világ a nevelők és a felügyelők
világa.”*

- *„Magát a mediációt egyáltalán nem tartom hasznosnak, nem látom benne az értelmet, kicsit idegen nekem.”*
- *„Nem tudom elképzelni, hogy elősegíthetné a programot, mert sokkal inkább a plusz munkát látom benne.”*
- *„A börtönön belüli mediációt inkább csak fogvatartott – fogvatartott, illetve személyzetis és személyzetis közti konfliktusok esetében tartom hasznosnak, az áldozatok védelme érdekében nem javasolnám az elkövető-sértett mediációt.”*
- *„A bv-n belüli konfliktusok megoldhatóak lennének rab és rab között. Őr és rab között nem lehetne, mivel ez azt jelentené, hogy az örök elvesztik a becsületüket. Ha mindenképpen ez a rendszer működne, akkor kettejük között kellene, vagy egy külsős, nem bv-s mediátorral.”*
- *„A mediációról nem hallottam. Nem tartom megfelelő lehetőségnek a mediációt, csak akkor, ha kisebb tételek ellopásáról, kisebb összetűzésekről van szó. Szerintem a nagyobb esetekben a sértettek zárkóznának el, nem lehetne leültetni őket beszélni.”*

Az elítéltekkel folytatott kutatásokról

- **2010-ben 200** fogvatartottal, **100** 18 és 21 év közötti fiatallal, és **100** felnőttel készült kérdőíves vizsgálat, valamint **60** fővel ez után mélyinterjúra is sor került.
- *szisztematikus mintavételi* technikát alkalmaztuk a kérdőíves vizsgálatba bevont elítéltek kiválasztásánál
- **2011-ben 8** fókuszcsoportra került sor
- a fogvatartott természetes személy elleni bűncselekmény elkövetője legyen, jogerős ítéletét töltse, amelynek már 80%-án (de legalább a felén) legyen túl (1-2 év legyen hátra)

Az egyes csoportok esetében alkalmazott egyedi kiválasztási szabályok

○ Balassagyarmaton:

- Az elítéltek belső informális hierarchiájában a legfelsőbb szintjen lévő személyek („menők”)
- a köztes helyzetű elítéltek közül egy olyan csoport, amelyben nem találhatóak tréningekben részt vett személyek („konform csoport”)
- a köztes helyzetű elítéltek közül olyanok, akik részt vettek személyiségfejlesztő stb. tréningekben (pl. a Zákeus-programban)
- végül az általános szabályok tesztelésére egy kiválasztott zárka valamennyi fogvatartottja.

○ Tökölön:

- Az elítéltek belső informális hierarchiájában a legfelsőbb szinten lévő személyek („menők”)
  - az elítéltek belső informális hierarchiájában a legalsó szinten lévő személyek („csicskák”),
  - köztes helyzetű elítéltek („konform csoport”)
  - szabadulás előtt álló elítéltek.
-

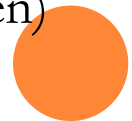
A sértettekkel folytatott kutatásokról

- *Lakossági fórumok*
- *Kérdőíves vizsgálat*
- *Mélyinterjúk*

Elítéltek és resztorativitás

- Gyarmat – „mindenki ártatlan” , Tököl – csupa bűnös
- A börtön konform viselkedés nem jelent tényleges változást, és nem jelenti automatikusan a mediáció alkalmazhatóságát⇒
- Az elítéltek többsége nem motivált a sértettel való találkozóra
- A megbánás sokszor nem őszinte, vagy nem a sértett felé irányul
- A fiatalok többsége nem mutat megbánást – empátia teljes hiánya
- Nagy különbségek a fiatal (Tököl) és felnőtt (Balassagyarmat) attitűdök között.
- Befolyásoló körülmények: kor, család, vallás, korábbi áldozattá válás, a sértett személye, közösségbe való visszailleszkedés szándéka (reintegratív szegény)

A nyilvánvaló különbségek lehetséges okai

- Korcsoportos sajátosságok a fiatalok körében :
  - A legtöbb fiatalkorú erőszakos bűncselekményt követett el
  - Az erőszakos konfliktus megoldási módok a fiatalkorúak körében
  - Szociális deficit a fiatalkorúak körében
  - Emocionális deficit
  - Jó börtönadaptáció a fiatalok körében – jobb körülmények mint otthon
  - Sajátos, látens társadalom, saját normákkal (Fliegauf)
- ➔ **A fiatalkorúak körében készségek pótlása nélkül nem javasolható a mediáció a bv-ben (sértett védelme!)**

Kettős lélek (megbánás nélküli gyilkos – gyermek mesevilág)

Pilot - Balassagyarmat

- Több, mint 40 elítélt bevonásával
- Előtte érzékenyítés (Zakeus program)
- Érzékenyítés és képzés a személyi állománynak
- Belső esetmegoldás - Külső szupervízió
- Módszerek kombinációja
- Belső konfliktusok, CSDCS, T-Á mediáció előkészítése
- Problémák: adatvédelmi kérdések (áldozat), jogi szabályozási kérdések (bonyolítás a gyakorlatban)
- Sikeres esetmegoldások $\Rightarrow$ személyi állomány attitűd változás

Az ítélet előtti és utáni mediáció közötti különbségek (hangsúlyok, hatások)

Szemponatok	Ítélet előtti mediáció	Büntetés-végrehajtás alatti mediáció
Közvetlen hatás	1. Jóvátétel, megbocsátás az áldozat oldalán 2. Megbánás az elkövetői oldalon	1. Megbánás a tettesi oldalon 2. Jóvátétel (szimbolikus, pl. bocsánatkérés), megbocsátás a sértetti oldalon
Hosszú távú hatás	3. Megbékélés, feldolgozás az áldozati oldalon 4. Attitűd/személyiség-változás az elkövetői oldalon	3. Attitűd/személyiség-változás az elkövetői oldalon 4. Megbékélés, feldolgozás, esetleg utólagos helyreállítás az áldozati oldalon
Helyszín	A mediációs szolgálat irodája	Bv. intézmény
Időbeli elhelyezkedés	A bűncselekmény elszenvetéséhez/ elkövetéséhez viszonylag közel: gyors válasz – gyors hatás	Jóval a bűncselekmény megtörténte után
Szereplők	Áldozat Elkövető Közösség, Családtagok, támogatók mindkét oldalon, Mediátor	Elkövető Áldozat (vagy más, hasonló bűncselekmény áldozata) Családtagok, támogatók a sértetti oldalon, Közösség, Börtönszemélyzet, Mediátor
Kimenetel	Sokkal gyorsabb és közvetlen hatás az érintettek és a közösség felé. Az eredmény általában (többnyire) nagyon pozitív.	Sokkal hosszabb és megerőltetőbb minden érintettnek, több energiát és anyagi eszközt igényel. A kimenet kétséges lehet.

Köszönjük a figyelmet!

